

Världens största samling av sörmländsk folk-musik. Så benämner Arne Blomberg lite skämtsamt Södermanlands spelmansförbunds folk-musikarkiv i Malmköping.

Arkivet, som öppnades 15 september 1984, har mellan fem-tusen och sjutusen sörmländska nedteckningar i sina lokaler. Hit ska alla intresserade kunna gå och skaffa sig kunskaper om sörmländsk folkmusik eller leta reda på någon visa som vederbörande själv skulle vilja ha på sin repertoar.

Det hela började redan på midsommardagen 1925, då Södermanlands Spelmansförbund bildades. På dess allra första styrelsemöte beslöt man att förbundet skulle samla, arkivera och bevara de gamla låtarna och traditionerna.

– Detta var ett mycket klokt beslut, säger Arne Blomberg, före detta ordförande i förbundet.

– Detta förde med sig att folk började både samla redan nedskrivet material och skriva ner ännu ej nedtecknade låtar och visor.

I källare

Från början var arkivet placerat i källare hos olika privatpersoner.

– Detta hade till följd att när vi flyttade arkiven, så försvann det ibland material, säger Blomberg.

Då blev det bättre när arkivet flyttades till stadsarkivet i Katrineholm. Men där lästes det in i en källare och man var beroende av att det var någon som arbetade där för att komma in i lokalen.

1984 upplät så Malmköpingsortens hembygdsförening en stuga på hembygdsområdet. Den döptes till Gustaf Wetterstugan, efter en av eldsjälarna i spelmansförbundet.

De äldsta tryckta folkmusiksamlingarna både i Sverige och på arkivet är från 1814. Det var två folkmusikkvänner som gav ut ett antal häften med musik från hela Sverige. En av dem var Olof Åhlström, född i Vårdinge. Av den anledningen blev det relativt mycket musik från Sörmland i deras häften.

Under åren 1823-1835 upptecknade A.G Rosenberg från Mellösa 160 melodier från Sörmland.

– Det mest intressanta med hans arbete, är att han har inte bara skrivit ner låtarna, utan boken innehåller också många kommentarer om spelmännen, berättar Arne Blomberg.

– Detta var inte så vanligt på den här tiden, fortsätter han. Det viktigaste var musiken. Spelmännen själva var inte så intressanta tyckte man.

Förutom tryckta musiksamlingar innehåller Spelmansförbundets arkiv även ett stort antal handskrifter från 1800-talets början fram till vår egen tid.

Mycket egen musik

Efter det att spelmansförbundet hade bildats, har Nils Dencker, Olof Andersson och Gustaf Wetter varit de viktigaste forskarna.

Nils Dencker var lärare på Åsa folkhögskola. Han lät bl.a.

– Välkommen till folkmusikarkivet!

Bo Arrhed (t.v) välkomnar Arne Blomberg till Gustaf Wetterstugan. Här finns "Världens största samling av Sörmländsk folkmusik". Mellan fem och sjutusen visor finns samlade i denna stuga.

spela in några spelmän på lackskiva. Dessa mer än femtio år gamla musikinspelningar har dock, trots efterforskningar, inte återfunnits.

Olof Andersson kom 1934 ut med Sörmlandsdelen av Svenska låtar. Från början hade han tänkt att samla de sörmländska melodierna tillsammans med de uppländska. Men han förstod snart att Sörmland hade så mycket egen musik så det gott och väl räckte till en egen samling.

Men Anderssons största insats för sörmländsk folkmusik är ändå den samling som gjordes två år senare. Då tecknade han under en sommar ner 1001 låtar på uppdrag av spelmansförbundet.

– Det är den klokaste investering som förbundet någonsin har gjort, anser Arne Blomberg. Visst kostade det en del, men idag är den samlingen ovärderlig.

Gustaf Wetter

Gustaf Wetter är kanske den viktigaste personen i spelmansförbundets historia. Han var med när förbundet bildades och var involverad i dess arbete ända till sin död 1977.

Han var smålänningen som kom till Katrineholm som nyutexaminerad folkskollärare. Förutom att han har tecknat ner melodier från andra landskap, bl.a av sin far, har han skrivit ner 610 sörmländska låtar.

– Han är i praktiken den som har byggt upp det här arkivet, konstaterar Blomberg. Och un-

der folkmusikens svåra år på 40-, 50- och 60-talen var han hela förbundets stöttepelare.

Gustaf Wetter har egentligen ingen anknytning till huset i Malmköping, men spelmansförbundet ville i alla fall hedra honom genom att uppkalla huset efter honom.

Arne Blomberg är noga med att framhålla att Gustaf Wetter liksom de flesta av de andra upptecknarna gjorde allt detta jobb på fritiden.

– Ända fram till Svenskt Vissarkivs tillkomst har av dokumentationen av vårt folkmusikarkiv huvudsakligen gjorts av amatörer.

– Dessutom var det inte så bekvämt på den tiden, fortsätter han. Då cyklade de eller åkte buss mellan de olika spelmannens hem. Numera har vi ju våra bilar.

Arkivgruppen

Detta arbete bedrivs alltså fortfarande. Södermanlands Spelmansförbund har en särskild arkivgrupp. I den ingår fem personer som träffas en gång i

Den äldsta tryckta folkmusiksamlingen i Sverige är från 1814. En av upphovsmännen till denna var Olof Åhlström, född i Vårdinge. Här kan Arne Blomberg och Bo Arrhed konstatera att den innehåller mycket sörmländsk musik.

månaden för att gå igenom inkommet material och underhålla det redan befintliga.

– Numera spelas intervjuerna in på band, berättar Blom-

berg. Det är både på gott och ont.

Det positiva ligger i att det visar hur spelmännen spelar. De förbättrar möjligheterna för e-

Samling musik"

terföljarna att kunna spela precis som det lät en gång.

Nackdelen med band är att det inte är något lagringsbeständigt medium.

- De inspelningar vi gjorde på sextiotalet börjar redan uppvisa brusningsskador, suckar Blomberg.

- Vi har inte råd med någon proffsutrustning, så de band vi använde var billiga och tunna. Nu hoppas vi att digitaltekniken ska komma ner i ett överkomligt pris, då kan vi stoppa förfallet.

Sållade "fula visor"

Till skillnad från förr i tiden så sållar man inte bort något idag.

Problemet var att det som inte betecknades som rumsrent aldrig blev nedskrivet. T.ex de visor som ansågs som fula, och de alltför moderna påfunden.

Idag har man alltså en annan syn på de moderna och "ej rumsrena" visorna.

- Jag spelade t.ex in en traditionsbärare på video. Han spelade både tango och foxtrot, musik vi idag egentligen inte räknar till folkmusik.

Detta berättar Bo Arrhed, en av de fem i arkivgruppen och tillika föreståndare för arkivet. Det är till honom man vänder sig om man vill få tillgång till de arkiverade uppgifterna.

Tidskrävande arbete

Ett stort problem när det gäller inspelningarna är överföringarna från original till kopia. De äldre originalen är inspelade på rullband och att föra över det till vanliga kassetband är ett tidskrävande arbete.

Till detta kommer att det var inbrott i arkivet för ett par år sedan. Då tog tjuvarna med sig alla kassetband.

- Då såg jag för mitt inre hur

vi skulle få sitta där i ytterligare tio år och kopiera av rullbanden, minns Arrhed. Men som tur var hade Arne extra kopior hemma hos sig, så en del kunde vi spela av därifrån.

Numera har de tagit bort alla bandspelare och liknande från Gustaf Wetterstugan. Detta för att det inte ska finnas något stöldbegärligt där.

- De här banden som stals hade ju inte något värde för tjuven mer än priset på tomkassetterna, men för oss var det massvis med arbetstimmar som försvann, suckar Arne Blomberg.

En annan viktig uppgift för Spelmansförbundet är att publicera materialet.

- Det är först när vi har publicerat låtarna som de börjar spridas, säger Bo Arrhed. Detta trots att arkivet står öppet för alla.

Bo och Arne framhåller också att det inte bara är till för förbundets medlemmar utan att vem som helst kan besöka arkivet.

- Vi har haft vissångare och körer som funnit lokalt material i arkivet. Södertälje kammarkör t.ex gjorde ett helt program med lokalt och folkligt material. Det blev både en LP och utlandsturné.

Originalen inlåsta

Det bör noteras att det enbart är kopior som finns i Gustaf Wetterstugan. Alla originalhandlingar är inlåsta i ett brandsäkert valv i stadshuset i Malmköping.

- Låtar och visor är en oerhörd viktig del av vårt kulturarv och det är ett stort ansvar inför kommande generationer att vi tillvaratar dessa traditioner och för dem vidare, anser Blomberg.

- Detta är det centrala i Södermanlands Spelmansförbunds verksamhet. Hängivet ideellt arbete har byggt upp en unik sörmländsk samling och nya generationers utövare för den traditionen vidare.

- Men visst är det en begränsning att allt ska ske ideellt, fortsätter han. Det skulle vara en styrka med en institutionell verksamhet bakom arkivet. Så har man gjort på andra håll, t.ex i Dalarna.

Södermanlands museum är en bra samarbetspartner för spelmännen och via museets förlag har både visor och låttuppteckningar kunnat spridas till allmänheten.

- Men nu har vi ett projekt som är både stort för oss och muséet, suckar Blomberg. Det är forskaren Lars-Erik Larsson, Uppsala, som har samlat biografiska notiser om sörmländska spelmän. Från 1600-talet till våra dagar.

- Det blir ett stort projekt som säkert kostar 150 000 att trycka. Samlingen saknar motsvarighet i landet och vi är tack samma för alla tips om hur vi ska kunna förverkliga utgivningen.

- Det skulle verkligen pasas bra om vi kunde presentera boken för allmänheten 1990. Då är det nämligen folkmusikens och folkdansens år, avslutar Blomberg.

Per-Åke Nilsson

I
I
é
r
k
h
s

fä
n
tr
st
ti
sé
ut
A

os
de
oc

so
rii
sti
slé
på
no
hö
bö
att
ne.

S
Stu
Katrii
start
en ko
dieför
samhe
över h
"Stu
kultur